

**Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

Природничий факультет

Кафедра географії та методики її викладання

Придеткевич С.С., Матуз О.В.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ГЕОГРАФІЯ РІДНОГО КРАЮ»**

*(для студентів 3 курсу денної форми навчання
за спеціальністю 014 Середня освіта (Географія))*

**Кам'янець-Подільський
2019**

УДК 574.9 (477.43) (075.8)
ББК 26.891 (4 Укр-4Хме)я73
М 54

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Природничого факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол № 2 від 26 лютого 2019 року)*

Рецензенти:

Чернюк Г.В. – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та методики її викладання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Касіяник І.П. – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та методики її викладання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Вахняк В.С. – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри садово-паркового господарства, землеробства і ґрунтознавства, Подільського державного аграрно-технічного університету.

Придеткевич С.С., Матуз О.В.

М 54 Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Географія рідного краю» (для студентів 3 курсу денної форми навчання за спеціальністю 014 Середня освіта (Географія)). – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»». – 2019 – 36 с.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Географія рідного краю» підготовлений відповідно робочої програми дисципліни «Географія рідного краю» для студентів денної форми навчання спеціальності 014 Середня освіта (Географія). Видання містить загальні методичні рекомендації, розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента, методичні рекомендації по підготовці до лекційних та практичних занять, методичні рекомендації до організації самостійної роботи студентів, список рекомендованих основних літературних джерел, дидактичні матеріали.

Використання навчального видання забезпечить високий рівень знань, сприятиме глибшому розумінню актуальних питань з географії рідного краю.

УДК 574.9 (477.43) (075.8)
ББК 26.891 (4 Укр-4 Хме) 5я7

©Придеткевич С.С., 2019
©Матуз О.В., 2019

ЗМІСТ

1. Мета й завдання вивчення дисципліни.....	3
2. Загальні методичні рекомендації.....	4
3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента.....	5
4. Методичні рекомендації по підготовці до практичних занять.....	13
5. Методичні рекомендації до організації самостійної роботи студентів.....	16
Список рекомендованих джерел.....	17
Дидактичні матеріали.....	35

1. МЕТА Й ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Географія рідного краю» полягає у є забезпеченні професійної географічної освіти, сприяючої формуванню наукового загально географічного світогляду, заснованого на комплексній оцінці процесів, що відбуваються в навколишньому середовищі; формування уявлення про рідний край як один із регіонів України, в якому відбуваються різноманітні природні, суспільно-географічні й екологічні процеси та набуття географічних знань і вмінь, які закладають основи географічної культури, розкривають географічні процеси регіональних і локальних природних явищ, розширюють науковий світогляд, розвивають уміння спостерігати, зіставляти, аналізувати, узагальнювати, робити висновки, сприяють інтелектуальному розвитку особистості. Мета реалізується на основі вирішення таких головних завдань: засвоєння знань про основні географічні поняття, взаємозв'язки природи і суспільства; формування уявлення про рідний край – його природу, населення, його господарську діяльність; оволодіння вміннями користуватися різними джерелами інформації для знаходження, систематизації, презентації різноманітної краєзнавчої інформації, встановлювати зв'язки в системі географічних знань та формування на цій основі ключових компетенцій, що сприятимуть активній соціально-відповідальній поведінці у географічному просторі свого краю; розвиток пізнавального інтересу до об'єктів і процесів навколишнього світу, інтелектуальних і творчих здібностей у процесі географічних спостережень, дослідження проблемних питань, самостійного набуття нових краєзнавчих знань; формування здатності й готовності до використання краєзнавчих знань у повсякденному житті для оцінювання впливу людини на природу і безпеки довкілля, адекватної поведінки в навколишньому середовищі, його збереження, адаптації до умов проживання на певній території та самостійного вирішення конкретних практичних завдань; виховання національної свідомості, почуття патріотизму, екологічної культури.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Географія рідного краю» є: ознайомити з основними поняттями і термінами; сформувати систему знань про рідний край; ознайомити з особливостями природи, природними умови та ресурсами, особливостями формування території Хмельницької області; розкрити відомості про населення Хмельницької області; охарактеризувати сучасний стан промисловості Хмельницької області; визначити сучасні особливості функціонування сільського господарства Хмельницької області; встановити рівень розвитку транспорту, внутрішніх та зовнішніх економічних зв'язків Хмельницької області.

2. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Навчальна дисципліна належить до циклу професійної підготовки, вибіркова частина циклу.

Навчальна дисципліна «Географія рідного краю» вивчається після: геології, метеорології і кліматології, гідрології, геоморфології, ландшафтознавства, географії населення, географії ґрунтів з основами ґрунтознавства, біогеографії, географії України.

У ході вивчення дисципліни студенти повинні

знати особливості формування сучасної території Хмельницької області, та історичні етапи її дослідження; географічне положення, межі, сучасний адміністративно-територіальний устрій; геологічну будову, мінерально-сировинні ресурси; особливості рельєфу території; кліматичні та водні ресурси; ґрунти; рослинний і тваринний світ; фізико-географічне районування території, використання та охорону природних ресурсів; чисельність населення; статеву-вікову структуру та природний рух населення; міграційну ситуацію; особливості формування національного складу; працересурсний потенціал та зайнятість населення; розселення та розвиток поселень; галузеву, функціональну та територіальну структуру промисловості; сучасну територіальну, галузеву та функціональну структуру агропромислового комплексу; сучасний стан землекористування в агровиробництві; географію основних галузей АПК; склад формуючих галузей соціальної інфраструктури та особливості їх розвитку; транспортний комплекс; внутрішньо- та зовнішньо-економічні зв'язки й сучасну інвестиційну ситуацію. Назрілі територіальні проблеми та способи їх розв'язання.

вміти користуватися різними джерелами інформації для знаходження, систематизації, презентації різноманітної краєзнавчої інформації, встановлювати зв'язки в системі географічних знань та формування на цій основі ключових компетенцій, що сприятимуть активній соціально-відповідальній поведінці у географічному просторі свого краю.

Тематичний план навчальної дисципліни «Географія рідного краю» складається з 1 змістового модуля: 1. Хмельницька область: природа, населення, господарство.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, практичні заняття, самостійна робота студента, контрольні заходи.

Програма навчальної дисципліни складається з 1 змістового модуля:

Усі види занять розроблені відповідно до положень Болонської декларації.

Форма підсумкового контролю – залік.

3. РОЗПОДІЛ ЧАСУ ЗА МОДУЛЯМИ І ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ ТА ФОРМИ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Розподіл часу за змістовим модулем для студентів денної форми навчання з дисципліни «Географія рідного краю» наводиться в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Розподіл часу за модулями і змістовними модулями для студентів денної форми навчання з дисципліни «Географія рідного краю».

Модулі (семестри) та змістові модулі	Усього, годин	Форми навчальної роботи		
		Лекц.	Пр.	СРС
ЗМ1 Хмельницька область: природа, населення, господарство	40	20	20	80
Разом	40	20	20	80

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ПІДГОТОВЦІ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямованого на формування вмій та навичок виконання певних видів роботи, зокрема опанування методикою вивчення та характеристики рекреаційних районів світу.

За кожною темою дисципліни проводяться практичні заняття (табл. 4.1), на яких організовується обговорення зі студентами питань з тем, визначених робочою навчальною програмою, формуються вміння та навички застосування окремих положень навчальної дисципліни шляхом індивідуального та групового виконання відповідно сформованих завдань.

Проведення практичних занять базується на попередньо підготовленому матеріалі – самостійна робота студента.

Оцінки, отримані студентом під час практичних і семінарських занять враховуються при виставленні поточної оцінки за змістовими модулями з навчальної дисципліни «Географія рідного краю».

Таблиця 4.1 – План проведення практичних занять із дисципліни «Географія рідного краю» для денної форми навчання

Зміст	Кількість годин
	Денна форма
ЗМ1 Хмельницька область: природа, населення, господарство	20
Практичне заняття з теми 1. Історія дослідження Хмельницької області.	2
Практичне заняття з теми 2. Геолого-геоморфологічні особливості.	2
Практичне заняття з теми 3. Гідро-кліматичні особливості.	2
Практичне заняття з теми 4. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ.	2
Практичне заняття з теми 5. Ландшафтна структура території. природні ресурси і Охорона природи.	4
Практичне заняття з теми 6. Промисловість.	2
Практичне заняття з теми 7. Сільське господарство.	2
Практичне заняття з теми 8. Транспорт, невиробнича сфера, внутрішні та зовнішні економічні зв'язки.	2
Практичне заняття з теми 9. Географія населення.	2
Всього	20

ЗМ 1. Хмельницька область: природа, населення, господарство

Практичне заняття з теми 1. Історія дослідження Хмельницької області

Навчальні цілі: *Знати:* основні етапи історії дослідження Хмельницької області; *вміти:* аналізувати внесок вчених у дослідження території Хмельницької області; визначати місце дисципліни в структурі географічної науки.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Етап початкового пізнання.
2. Описовий етап (античний, літописний, середньовічний).
3. Етап наукових пошуків.
4. Сучасний етап.
5. Перспективи подальших досліджень Хмельницької області.

Завдання 1: охарактеризуйте основні етапи історії дослідження Хмельницької області та заповніть таблицю 1.1.

Таблиця 1.1.

Характеристика етапів історії дослідження Хмельницької області

№	Етап	Основні дослідження
1		
2		
3		

Завдання 2: скласти схему яка відображає структуру географії рідного краю.

На основі аналізу рекомендованої літератури визначити положення «Географії рідного краю» в системі наук [б) 1, С.1-6.].

Практичне заняття з теми 2. Геолого-геоморфологічні особливості

Навчальні цілі: *Знати:* загальні особливості геологічної та геоморфологічної структури Хмельницької області; *вміти:* аналізувати схему морфо скульптур, морфоструктур Хмельницької області.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Загальні особливості геологічної структури.
2. Основні риси стратиграфії до антропогенових відкладів (докембрій, палеозой, мезозой, кайнозой).
3. Тектоніка.
4. Корисні копалини.

5. Морфоструктури.
6. Морфоскульптури.
7. Геоморфологічні райони.

Завдання 1: нанесіть на контурну карту основні тектонічні структури Хмельницької області.

Тектонічні структури Хмельницької області на контурну карту нанести способом якісного фону.

Завдання 2: проаналізуйте схему морфоскульптур, морфоструктур Хмельницької області. Висновки запишіть в зошит.

Практичне заняття з теми 3. Гідро-кліматичні особливості.

Навчальні цілі: *Знати:* кліматичні особливості Хмельницької області; закономірності поширення та густоти річкової мережі, озер та боліт Хмельницької області; *вміти:* аналізувати сезонність погодних умов та атмосферні явища в Хмельницькій області;

Питання та проблеми для обговорення:

1. Підземні води (підземні води Українського кристалічного щита, підземні води Волино-Подільського артезіанського басейну, мінеральні води).
2. Поверхневі води: ріки (басейну Дністра, Південного Бугу, Дніпра), їх водність, режим, твердий стік, гідрохімічна характеристика та санітарний стан; озера, водосховища та ставки.
3. Використання та охорона водних ресурсів.
4. Радіаційний та температурний режими.
5. Атмосферна циркуляція та вітер.
6. Хмарність і вологість повітря.
7. Оподи і сніговий покрив.
8. Атмосферні явища.
9. Пори року.

Завдання 1: у чому виявляється зв'язок гідрографічної мережі з тектонічною будовою і кліматичними умовами? Висновки запишіть в зошит.

Завдання 2: розглянувши карти сум позитивних температур, сум опадів та коефіцієнту зволоження простежте які закономірності простежуються в їх розподілі.

Завдання 3: з'ясуйте як виражена сезонність погодних умов в Хмельницькій області. Висновки запишіть в зошит.

Для виконання завдань використайте текст підручника (б, 1, с., 2,).

Практичне заняття з теми 4. Ґрунтово-рослинний покрив та тваринний світ.

Навчальні цілі: *Знати:* закономірності поширення ґрунтів Хмельницької області; закономірності поширення рослинного покриву; особливості поширення представників тваринного світу Хмельницької області; *вміти:* деталізувати характеристики основних типів і видів ґрунтів, особливості розповсюдження; аналізувати різноманітність видового складу та закономірності пристосувань тварин до умов середовища; аналізувати заходи, стосовно відтворення тваринних ресурсів Хмельницької області; аналізувати заходи, стосовно відтворення та збереження рослинних ресурсів Хмельницької області.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Дерново-підзолисті ґрунти.
2. Опідзолені ґрунти.
3. Чорноземні ґрунти.
4. Лучно-чорноземні, чорноземно-лучні та лучні ґрунти.
5. Лучно-болотні та болотні ґрунти.
6. Дерново-карбонатні ґрунти.
7. Земельні ресурси та їх охорона.
8. Флористичний склад.
9. Типи рослинності.
10. Геоботанічне районування.
11. Рослинні ресурси.
12. Генезис фауни.
13. Зоогеографічні особливості фауни хребетних.
14. Фауна хребетних типових зооценозів.

Завдання 1: на контурній карті Хмельницької області показати поширення основних типів ґрунтів.

Поширення основних зональних типів ґрунтів Хмельницької області показати способом якісного фону, а значками – географію несприятливих процесів, що виникають при їх активному господарському використанні.

Завдання 2: визначити ареали поширення рідкісних рослин та нанести ареали на карту Хмельницької області.

Завдання 3: визначити ареали поширення рідкісних тварин та нанести ареали на карту Хмельницької області.

Ареали поширення рідкісних рослин та тварин на контурну карту Хмельницької області нанести способом штриховки.

Завдання 4: нанести на карту основні природоохоронні об'єкти Хмельниччини та законспектувати коротку їх характеристику.

Завдання 5: запропонуйте заходами, стосовно відтворення тваринних ресурсів Хмельницької області.

Для виконання завдань використовуйте текст підручника (б, 1, с., 2,).

Практичне заняття з теми 5. Ландшафтна структура та охорона природи Хмельницької області.

Навчальні цілі: *Знати:* основні природно-територіальні комплекси, об'єкти природно-заповідного фонду області; *вміти:* характеризувати типи ландшафту та природні райони Хмельницької області; розробляти систему комплексних заходів щодо охорони природи та раціонального використання природних ресурсів області.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Основні ПТК області (ПТК сучасних річкових долин, ПТК піщаних і супіщаних масивів, ПТК вододільних лесових рівнин, ПТК горбисто-балочних рівнин, ПТК рифових масивів).
2. Типи ландшафтів і природні райони області (Поліський тип подільських ландшафтів).
3. Лісостеповий тип подільських ландшафтів).
4. Природо-ресурсний потенціал області.
5. Охорона природи.

Завдання 1: проаналізуйте та нанесіть на контурну карту типи ландшафтів і природні райони, об'єкти природно-заповідного фонду Хмельницької області.

На контурну карту способом значків нанести заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища Хмельницької області.

Державні заказники:

- Кармалюкова гора (ландшафтний заказник).
- Панівецька дача (ботанічний заказник).
- Сатанівська дача (ботанічний заказник).
- Совиний яр (ландшафтно-ботанічний заказник).

Заповідні об'єкти республіканського значення:

- Циківська дача (комплексна пам'ятка природи).
- Товтра «Самовита» (ботанічна пам'ятка природи).
- Печера «Атлантида» (геологічна пам'ятка природи).
- Кам'янець-Подільський ботанічний сад.
- Голозубинецький парк.
- Михайлівський парк.
- Малівецький парк.
- Полонський (Забілінянський) парк.
- Самчиківський парк.
- Антонінський парк.
- Новоселицький парк.

Завдання 2: запропонуйте та обґрунтуйте систему комплексних заходів щодо охорони природи та раціонального використання природних ресурсів області.

Практичне заняття з теми 6. Промисловість.

Навчальні цілі: Знати: чинники та особливості розвитку сільського господарства в Хмельницькій області; особливості ведення мисливського, лісового та рибного господарства; **вміти:** аналізувати статистичні дані виробництва продукції рослинництва, тваринництва Хмельницької області.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Важка промисловість (паливно-енергетична, хімічна, машинобудування, лісова і деревообробна, будівельних матеріалів).
2. Легка (швейна, текстильна, взуттєва, галантерейна).
3. Харчова (цукрова, плодоовочеконсервна, спиртова, тютюнова, молочна, м'ясна, кондитерська, хлібопекарська).

Завдання 1: за даними, наведеними в табл. 6.1, проаналізуйте показники виробництва промислової продукції за видами діяльності в Хмельницькій області. Зробити аналіз динаміки отриманих показників та їх відмінностей (дидактичні матеріали).

В письмовій формі проаналізуйте показники виробництва добувної промисловості і розроблення кар'єрів, виробництво харчових продуктів, напоїв, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів, виробництво паперу та паперових виробів, поліграфічна діяльність, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, виробництво гумових і пластмасових виробів, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, машинобудування, виробництво меблів з 2012-2016 рр.

Завдання 2: за даними, наведеними в табл. 6.2, побудуйте та проаналізуйте графіки виробництва найважливіших видів харчових продуктів, напоїв на одну особу, кг з 2012-2016 рр. (дидактичні матеріали).

Практичне заняття з теми 7. Сільське господарство.

Навчальні цілі: Знати: чинники та особливості розвитку сільського господарства в Хмельницькій області; особливості ведення мисливського, лісового та рибного господарства; **вміти:** аналізувати статистичні дані виробництва продукції рослинництва, тваринництва Хмельницької області.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Чинники та особливості розвитку сільського господарства в Хмельницькій області.
2. Характеристика рослинництва Хмельницької області.

3. Характеристика тваринництва Хмельницької області.
4. Мисливство Хмельницької області.
5. Лісове господарство Хмельницької області.
6. Рибне господарство Хмельницької області.

Завдання 1: за даними, наведеними в табл. 7.1, побудуйте та проаналізуйте графіки продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах по районах, у постійних цінах 2010 року, млн. грн. Зробити аналіз динаміки отриманих показників та їх відмінностей (дидактичні матеріали).

Завдання 2: за даними, наведеними в табл. 7.2, побудуйте та проаналізуйте графіки виробництва продукції сільського господарства на одну особу з 2010-2016 рр. Зробити аналіз динаміки отриманих показників та їх відмінностей (дидактичні матеріали).

Завдання 3: за даними, наведеними в табл. 7.3, побудуйте та проаналізуйте графіки виробництва продукції сільського господарства на одну особу з 2010-2016 рр. Зробити аналіз динаміки отриманих показників та їх відмінностей (дидактичні матеріали).

Завдання 4: за даними, наведеними в табл. 7.4, 7.5 побудуйте та проаналізуйте основні показники ведення мисливського та лісового господарства (дидактичні матеріали).

Практичне заняття з теми 8. Транспорт, невиробнича сфера, внутрішні та зовнішні економічні зв'язки.

Навчальні цілі: *Знати:* особливості розвитку Хмельницькій області; особливості ведення мисливського, лісового та рибного господарства; *вміти:* аналізувати статистичні дані зовнішньої економічної діяльності та внутрішньої торгівлі Хмельницької області.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Особливості розвитку транспортної системи в Хмельницькій області.
2. Залізничний транспорт Хмельницької області.
3. Автомобільний транспорт Хмельницької області.
4. Водний транспорт Хмельницької області.
5. Авіаційний транспорт Хмельницької області.
6. Трубопровідний транспорт Хмельницької області.
7. Міський громадський транспорт Хмельницької області.
8. Невиробнича сфера (освіта і наука, культура і мистецтво, охорона здоров'я, торгівля і громадське харчування, зв'язок, фізкультура і спорт, побутове обслуговування, туризм і відпочинок, соціальне страхування, інші галузі).
9. Внутрішньообласні соціально-економічні райони (північний, центральний, південний).
10. Зовнішньоекономічні зв'язки.

Завдання 1: за даними, наведеними в табл. 8.1, проаналізувати показники роботи автомобільного транспорту в 1940-2016 роках. Висновки запишіть в зошит (дидактичні матеріали).

Завдання 2: за даними, наведеними в табл. 8.2, 8.3, 8.4 проаналізувати показники експорту та імпорту товарів за країнами з 2000-2016 рр., обсяги експорту-імпорту товарів по містах і районах у 2016 році (дидактичні матеріали).

Завдання 3: за даними, наведеними в табл. 8.5, проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі в 2016 році. Висновки запишіть в зошит (дидактичні матеріали).

Практичне заняття з теми 9. Населення.

Навчальні цілі: *Знати:* історичні особливості заселення території та розселення; характеризувати природний, механічний рух населення, статеву-вікову структуру населення, трудові ресурси, національний склад; *вміти:* виявити особливості природного відтворення населення районів, з'ясувати тенденції демовідтворювального процесу загалом та окремих його складових, виявити фактори демографічної ситуації у районах області.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Історичні особливості заселення території.
2. Чисельність населення та його розміщення.
3. Природний та механічний рух населення.
4. Статеву-вікову структуру.
5. Трудові ресурси.
6. Національний склад.
7. Розселення.

Завдання 1: побудувати та проаналізувати графіки зміни сумарного коефіцієнта народжуваності в Хмельницькій області, з 2000 р. до 2016 р. (дидактичні матеріали).

Завдання 2: проаналізувати територіальні особливості процесу старіння населення. Назвати райони з найвищим рівнем «старості» (дидактичні матеріали).

Завдання 3: проаналізувати природний рух населення по містах і районах у 2016 році (дидактичні матеріали).

Завдання 4: побудувати та проаналізувати графіки міграційного руху населення по містах і районах у 2016 році (дидактичні матеріали).

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Обов'язковим елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Географія рідного краю» є самостійна робота студентів.

Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від нормованих навчальних занять, тобто лекційних і практичних занять. Основні види самостійної роботи студентів такі:

- вивчення лекційного матеріалу;
- робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури;
- підготовка до практичних занять;

Опрацювання лекційного матеріалу. Під час підготовки до лекції студент повинен опрацювати матеріал попередньої лекції з використанням підручників та інших джерел літератури. На лекціях висвітлюють тільки основні теоретичні положення та найбільш актуальні проблеми, тому більшість питань виноситься на самостійне опрацювання.

Підготовка до практичних занять. Підготовка до практичних занять розпочинається з опрацювання лекційного матеріалу. У процесі підготовки до практичних занять самостійна робота студентів є обов'язковою частиною навчальної роботи, без якої успішне і якісне засвоєння навчального матеріалу неможливе. Викладач у вступній лекції рекомендує студентам основну і додаткову літературу, а також методичні рекомендації до самостійної роботи та до організації практичних занять з дисципліни. У разі, коли студент не може самостійно розібратися в якомусь питанні, він може отримати консультацію у викладача.

Форми контролю за самостійною роботою: перевірка конспектів, таблиць, картосхем *(до 10 б.)*

Оцінювання самостійної роботи: «0» – робота не виконана, «1-2» - незадовільно, «2-5» – задовільно, «5-8» – добре, «8-10» – відмінно.

Перелік питань та завдань для самостійної роботи студентів наведений у табл. 5.1.

Таблиця 5.1 - Перелік питань та завдань для самостійної роботи студентів денної форми навчання

Контроль за самостійною роботою відбуватиметься за допомогою бесіди (опитування), письмових відповідей та перевірки конспекту.

Зміст підготовки	Кількість годин
	Денне навчання
ЗМ 1. Хмельницька область: природа, населення, господарство	80
Підготовка до практичного заняття з теми 1. Історія дослідження Хмельницької області. Питання: 1. Охарактеризувати геологічні дослідження території Хмельницької області [Б] 1, С. 61-67, 74-81; 2, С. 153-	8

<p>156, 157-161, 612-165.].</p> <p>2. Охарактеризувати метеорологічні та кліматичні дослідження території Хмельницької області [Б) 1, С. 61-67, 74-81; 2, С. 153-156, 157-161, 612-165.].</p>	
<p>Підготовка до практичного заняття з теми 2. Геолого-геоморфологічні особливості. Питання:</p> <p>1. Охарактеризувати геологічну історію Хмельниччини [Б) 1, С. 61-67.].</p>	8
<p>Підготовка до практичного заняття з теми 3. Гідро-кліматичні особливості. Питання:</p> <p>1. Охарактеризувати господарське освоєння річок Хмельницької області [Б) 1, С. 74-81; 4, С. 62-63.].</p>	8
<p>Підготовка до практичного заняття з теми 4. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Питання:</p> <p>1. Охарактеризувати антропогенні зміни ґрунтового покриву за історичний час [Б) 1, С. 103-107, Д) 1, С. 165-166.].</p>	8
<p>Підготовка до практичного заняття з теми 5. Ландшафтна структура території. природні ресурси і Охорона природи. Питання:</p> <p>1. Охарактеризувати антропогенну діяльність та її вплив на чисельність видового складу рослинного світу Хмельницької області, його охорона.</p> <p>2. Охарактеризувати антропогенну діяльність та її вплив на чисельність видового складу тваринного світу України, його охорона.</p> <p>3. Описати гідрологічні пам'ятки природи Хмельницької області.</p> <p>4. Описати мисливські угіддя та господарства Хмельницької області [Б) 1, С. 90-03, 109-113; 4, С. 128-129.].</p>	16
<p>Підготовка до практичного заняття з теми 6. Промисловість. Питання:</p> <p>1. За даними статистичного щорічника Хмельницької області (електронні видання) проаналізуйте використання окремих видів палива по містах і районах та енергії за видами економічної діяльності [Б) 4, С. 196-200].</p>	8
<p>Підготовка до практичного заняття з теми 7. Сільське господарство. Питання:</p> <p>1. За даними статистичного щорічника Хмельницької області (електронні видання) охарактеризуйте сучасний стан та проблеми розвитку продовольчого ринку у Хмельницькій області [Б) 4, С. 308-328.].</p>	8

<p>Підготовка до практичного заняття з теми 8. Транспорт, невиробнича сфера, внутрішні та зовнішні економічні зв'язки. Питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. За даними статистичного щорічника Хмельницької області (електронні видання) проаналізуйте науку та інновації в Хмельницькій області [Б) 3, С. 375-383.]. 2. За даними статистичного щорічника Хмельницької області (електронні видання) проаналізуйте обсяги, структуру іноземних інвестицій в економіку області[Б) 4, С.270-279.] 	8
<p>Підготовка до практичного заняття з теми 9. Географія населення. Питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. За даними статистичного щорічника Хмельницької* області (електронні видання) проаналізуйте динаміку утворення шлюбів та динаміку розлучень. Визначте тенденції та наслідки [Б) 4, С.36.]. 2. За даними статистичного щорічника Хмельницької області (електронні видання) проаналізуйте динаміку навантаження на одне вільне робоче місце в області. Визначте тенденції та їх причини [Б) 4, С.47-49.]. 	8

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:***основна)***

1. Природа Хмельницької області / Під ред. К.І. Геренчука. – Львів: Вища школа. Вид-во Львів. ун-ту, 1980. – 152 с.
2. Рідний край –Хмельниччина/ Гільберг Е.Г., Шоробура І.М., Долинська О.О. – Хмельницький: Видавець ФОП Цюпак А.А., 2013. – 178 с.
3. Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>
4. Шоробура І.М. Хмельниччина: туристичний потенціал: наук. вид./ І.М. шоробура, Т.Г. гільберг. О.О. Долинська. – Хмельницький: видавець ФОП Заколотний М.І., 2016. – 281 с.

додаткова)

1. Денисик Г.І. Природнича географія Поділля / Г.І. Денисик – Вінниця: ЕкоБізнесЦентр, 1998. – 184 с.
2. Казімірова Л.П. Червона книга України: рослини Хмельниччини. – 2-ге. вид. випр., доп. – Камянець-Подільський: Мошинський, 2010. – 52 с. – («Серія terra-in-cognita: Хмельниччина»).
3. Національний атлас України / НАН України, Інститут географії, Державна служба геодезії, картографії та кадастру; голов. ред. Національного атласу України Л. Г. Руденко; голова ред. кол. Б. Є. Патон. – К.: ДНВП «Картографія», 2007. – 435 с.: іл., карти.
4. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.

ДИДАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Змістовий модуль 1: Хмельницька область: природа, населення, господарство Дидактичні матеріали до практичного заняття з теми 6. Промисловість: **Завдання 1:** за даними, наведеними в табл. 6.1, проаналізуйте показники виробництва промислової продукції за видами діяльності в Хмельницькій області. Зробити аналіз динаміки отриманих показників та їх відмінностей.

Таблиця 6.1

Індекси промислової продукції за видами діяльності*

(відсотків до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016
Промисловість	97,6	97,8	95,7	104,7
Добувна та переробна промисловість				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	94,5	105,7	88,8	102,5
Переробна промисловість	94,7	106,0	88,0	101,4
у тому числі				
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	85,4	131,2	69,0	111,9
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	95,1	85,2	67,3	105,7
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	117,1	154,8	157,5	120,6
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	85,9	70,2	112,1	77,0
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	103,4	90,0	98,5	97,4
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	93,7	84,4	101,4	104,6
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	98,3	100,2	97,6	90,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	104,7	81,5	113,9	109,1

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 2: за даними, наведеними в табл. 6.2, побудуйте та проаналізуйте графіки виробництва найважливіших видів харчових продуктів, напоїв на одну особу, кг з 2012-2016 рр. (дидактичні матеріали).

Таблиця 6.2

**Виробництво окремих видів харчових продуктів, напоїв
та продукції легкої промисловості***

	Сири сичужні та плавлені, тис.т	Борошно, тис.т	Цукор білий кристалічний буряковий, тис.т	Пиво, тис.дал	Напої безалкогольні, тис.дал	Килими та вироби килиміві, тис.м ²
1990	7,6	261,9	620,0	2156	4401	–
2000	7,7	121,9	141,1	1152	1777	–
2010	14,5	96,7	164,3	1359	7770	... ¹
2012	8,5	78,0	233,2	1281	7090	... ¹
2013	6,8	74,2	122,0	1277	6508	... ¹
2014	4,3	77,6	281,8	1367	5772	... ¹
2015	3,2	69,8	167,5	1363	5966	... ¹
2016	3,3	72,5	228,5	1288	... ¹	... ¹

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Дидактичні матеріали до практичного заняття з теми 7. Сільське господарство: **Завдання 1:** за даними, наведеними в табл. 7.1, побудуйте та проаналізуйте графіки продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах по районах, у постійних цінах 2010 року, млн. грн. Зробити аналіз динаміки отриманих показників та їх відмінностей.

Таблиця 7.1

**Продукція сільського господарства в сільськогосподарських
підприємствах по районах, (у постійних цінах, млн.грн)***

	Продукція сільського господарства		У тому числі			
			продукція рослинництва		продукція тваринництва	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Хмельницька область	7053,4	7540,3	5395,5	6201,1	1657,9	1339,2
у тому числі						
райони						
Білогірський	290,7	314,2	238,2	259,6	52,5	54,6
Віньковецький	146,7	174,1	118,1	154,8	28,6	19,3
Волочиський	535,1	529,8	439,1	436,8	96,0	93,0
Городоцький	305,2	321,6	283,8	295,5	21,4	26,1

Деражнянський	161,4	250,8	147,4	235,5	14,0	15,3
Дунаєвецький	332,0	380,0	267,6	320,8	64,4	59,2
Ізяславський	362,6	349,8	331,2	315,4	31,4	34,4
Кам'янець-Подільський	1030,0	713,4	259,5	283,7	770,5	429,7
Красилівський	516,4	641,9	469,6	595,2	46,8	46,7
Летичівський	191,9	244,8	175,4	227,4	16,5	17,4
Новоушицький	162,5	215,6	161,3	214,3	1,2	1,3
Полонський	236,3	232,5	204,0	199,7	32,3	32,8
Славутський	277,0	267,6	249,5	237,9	27,5	29,7
Старокостянтинівський	482,8	561,7	451,8	524,4	31,0	37,3
Старосинявський	203,4	266,2	186,8	251,1	16,6	15,1
Теопільський	435,1	477,7	283,2	323,3	151,9	154,4
Хмельницький	448,6	522,0	326,7	384,1	121,9	137,9
Чемеровецький	357,2	378,7	283,3	306,9	73,9	71,8
Шепетівський	303,7	409,6	267,0	371,7	36,7	37,9
Яролинецький	273,5	284,1	251,2	259,2	22,3	24,9

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу:
<http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 2: за даними, наведеними в табл. 7.2, побудуйте та проаналізуйте графіки виробництва продукції сільського господарства на одну особу з 2010-2016 рр. (дидактичні матеріали).

Таблиця 7.2

Виробництво продукції сільського господарства на одну особу, (кг)*

	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Продукція сільського господарства, грн	5079	5067	6296	8475	8793	10192	8937	9729
Продукція рослинництва, грн	3028	3208	4245	6059	6084	7401	6265	7274
культури зернові та зернобобові	855	873	1310	2060	2319	2522	2152	2392
буряк цукровий фабричний	789	754	1207	1685	807	1812	879	1230
соняшник	2	3	32	56	59	67	82	269
картопля	742	709	815	1208	996	1158	821	1024
культури овочеві	107	163	157	171	160	160	144	176
культури плодові та ягідні	54	108	119	117	127	118	158	155
Продукція тваринництва, грн	2051	1859	2051	2416	2709	2791	2672	2455
м'ясо (у забійній масі)	51	35	36	41	45	52	50	51
молоко	452	523	457	452	451	462	448	457
яйця, шт	110	140	295	907	1385	1479	1265	796

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу:
<http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 3: за даними, наведеними в табл. 7.3, побудуйте та проаналізуйте графіки виробництва продукції сільського господарства на одну особу з 2010-2016 рр. (дидактичні матеріали).

Таблиця 7.3

Виробництво продукції тваринництва в 1940–2016 роках*

	М'ясо (у забійній масі), тис.т	Молоко, тис.т	Яйця, млн.шт	Вовна, т
1940	56,6	345,1	156,8	278
1955	121,8	450,9	223,3	535
1960	174,1	671,4	356,6	650
1965	121,8	811,1	330,2	512
1970	145,6	882,2	365,2	513
1975	160,5	975,4	466,4	596
1980	141,8	923,4	459,0	616
1985	147,5	1013,2	459,0	646
1990	155,5	1086,5	419,3	656
1995	107,4	906,0	181,1	349
2000	74,3	656,6	159,6	29
2005	48,1	722,5	193,4	11
2010	48,0	608,1	391,9	7
2012	53,4	594,7	1195,1	10
2013	59,3	591,5	1815,1	9
2014	67,8	602,3	1928,6	8
2015	65,4	581,4	1641,1	8
2016	66,0	589,6	1026,4	8

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 4: за даними, наведеними в табл. 7.4, 7.5 побудуйте та проаналізуйте основні показники ведення мисливського та лісового господарства (дидактичні матеріали).

Таблиця 7.4

Основні показники ведення мисливського господарства*

	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість мисливських	32	30	31	27	28	28	28	29

господарств								
Площа мисливських угідь на кінець року, тис.га	1563,1	1573,3	1575,2	1523,4	1523,4	1518,8	1518,8	1514,7
Облікова кількість штатних працівників, зайнятих у мисливському господарстві (на кінець року), осіб	123	146	198	202	201	221	222	214
Кількість тварин у мисливських господарствах, тис. голів								
копитні тварини	5,4	4,7	6,0	6,1	6,1	6,3	6,2	5,8
хутрові звірі	112,4	101,4	105,2	98,2	90,1	88,0	88,3	87,7
перната дичина	250,9	241,7	368,6	447,1	423,6	416,8	408,2	412,3
Витрати на ведення мисливського господарства (у фактичних цінах), тис.грн	569,0	1337,3	3198,9	4760,9	6287,4	6584,1	7298,7	8799,5
у тому числі								
на охорону, відтворення, облік диких тварин, упорядкування мисливських угідь	231,2	430,9	932,9	1632,6	1754,8	1946,8	2220,6	2869,2

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Таблиця 7.5

Основні показники ведення лісового господарства*

	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Заготівля ліквідної деревини, тис.м ³	520,4	718,6	576,1	570,1	596,9	615,5	698,6	750,5
від рубок головного користування	234,7	308,7	291,9	292,2	320,5	319,0	320,7	286,0
від рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів	285,7	409,9	284,2	277,9	276,4	296,5	377,9	464,5
Площа рубок лісу та заходів, тис.га	20,7	20,2	13,5	12,0	11,8	12,7	14,1	13,9
головного користування	0,7	1,4	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,0
формування і оздоровлення лісів та інших заходів	20,0	18,7	12,4	11,0	10,6	11,5	12,9	12,9
Площа відтворення лісів, га	1231	2008	2402	1539	1432	1650	1848	2016
садіння і висівання лісу	1120	1884	2053	1256	1059	1141	1432	1626
природне поновлення	111	124	349	283	373	509	416	390
Площа переведення культур та природного поновлення у вкриті лісовою рослинністю землі ¹ , га	1109	921	1738	1918	2286	2003	2712	2080

у тому числі лісових культур	1032	862	1580	1637	1879	1714	2251	1765
Залишки неочищених площ ² , га	438	8	13	37	32	5	9	1
Залишки деревини на лісосіках ² , тис.м ³	14,0	21,0	10,8	41,0	28,1	20,3	20,8	31,5
Кількість лісових пожеж	71	25	32	4	1	2	52	13
Площа лісових земель, пройдена пожежами, га	4	3	24	2	1	4	472	2
Обсяг згорілого і пошкодженого лісу на пні, тис.м ³	–	–	–	–	–	–	100,3	–
Обсяг згорілої і пошкодженої заготовленої лісової продукції, тис.м ³	–	–	–	–	–	–	1,5	–

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Дидактичні матеріали до практичного заняття з теми 8. Транспорт, невиробнича сфера, внутрішні та зовнішні економічні зв'язки: **Завдання 1:** за даними, наведеними в табл. 8.1, проаналізувати показники роботи автомобільного транспорту в 1940-2016 роках. Висновки запишіть в зошит.

Таблиця 8.1

Основні показники роботи автомобільного транспорту в 1940–2016 роках*

	Перевезення вантажів, млн.т	Вантажооборот, млн.т, км	Перевезення пасажирів автобусами, млн.	Пасажирооборот автобусів, млн. пас. км
1940	1,7	6,3
1950	5,1	84,5	1,0	5,7
1955	12,4	204,5	18,6	70,1
1960	38,6	482,0	47,0	245,1
1965	55,8	726,8	71,3	580,1
1970	77,2	1108,6	129,3	1134,2
1975	107,7	1507,3	131,7	1401,9
1980	128,2	1945,0	152,1	1679,8
1990	158,3	2606,6	190,3	2214,6
1995	82,4	1798,5	82,2	941,5
2000	25,3	587,3	40,3	466,7
2005	24,6	1248,7	106,9	1139,2
2010	21,4	2044,8	117,1	1084,0
2012	22,9	2246,3	106,9	1096,1
2013	23,1	2392,0	87,6	941,1
2014	25,9	2325,7	81,1	910,2
2015	27,6	2344,7	77,7	938,4
2016	29,7	2241,0	75,5	902,5

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 2: за даними, наведеними в табл. 8.2, 8.3, проаналізувати показники експорту та імпорту товарів за країнами з 2000-2016 рр., обсяги експорту-імпорту товарів по містах і районах у 2016 році. Висновки запишіть в зошит.

Таблиця 8.2.

Експорт товарів за країнами, (тис.дол. США)*

	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	87365,7	184679,2	291445,7	460449,2	488973,2	506309,1	401620,9	318695,5
у тому числі								
Австрія	790,8	1117,2	3465,5	2798,5	2439,3	1586,2	1244,1	6730,2
Азербайджан	164,5	3719,1	3202,6	7610,3	5359,6	5252,5	3619,9	4806,5
Алжир	33,1	233,1	63,9	1132,0	–	106,8	376,5	1658,6
Ангола	–	–	–	1742,4	2113,4	125,4	–	–
Бангладеш	–	294,3	985,3	493,3	–	1704,0	1226,4	3928,8
Бельгія	492,1	652,6	2812,8	4354,1	4633,5	6150,0	13706,5	5720,2
Білорусь	1732,6	6848,0	12339,4	10177,0	10469,2	10776,8	6767,3	11468,1
Болгарія	209,3	2787,7	423,0	1340,1	222,2	176,6	343,2	419,4
Велика Британія	134,5	395,6	780,8	388,3	277,3	1741,8	2593,2	2795,9
Вірменія	109,9	1353,1	932,9	342,8	950,4	217,6	612,4	653,7
Греція	2704,1	2051,1	1170,5	1938,3	2667,0	48,1	1280,7	2542,0
Грузія	41,9	4655,6	3629,8	3495,0	9602,4	3917,6	3496,8	9043,4
Данія	5,9	88,9	91,5	11,1	577,3	16,4	220,8	170,8
Естонія	213,9	774,3	57,6	455,2	479,4	611,4	420,9	756,0
Єгипет	174,6	–	3325,5	11841,4	6271,4	20962,0	23001,1	14079,3
Ізраїль	88,8	58,7	1931,1	1657,8	6043,4	5072,0	5505,2	4259,0
Індія	9308,3	117,9	20,6	387,0	733,3	607,7	896,5	10979,5
Індонезія	–	–	–	–	11,0	1726,6	2745,3	369,2
Ірак	1558,2	20,3	1152,4	3416,3	9242,4	15935,6	17387,6	1766,3
Іран, Ісламська Республіка	201,4	38,5	1114,8	4084,8	880,8	1359,5	3351,9	3689,4
Ірландія	1137,4	–	16,9	–	1349,4	1679,3	1756,1	13,6
Іспанія	402,6	1180,3	452,4	16772,4	7175,0	19818,4	16735,1	5971,2
Італія	1422,9	8099,2	5417,0	16816,3	11938,1	11506,2	5345,7	5378,4
Йорданія	195,1	–	8,0	1245,0	754,6	150,4	69,1	115,3
Казахстан	21,0	1549,1	10498,3	22873,7	16418,8	14297,8	9753,8	5161,3
Канада	126,7	–	53,4	41,1	–	230,3	5,3	342,1
Катар	–	–	–	–	–	–	50,0	434,7
Кенія	–	–	2121,0	240,7	–	1657,7	71,1	241,8
Киргизстан	28,3	708,0	231,6	1020,7	1478,8	596,2	763,9	141,7
Китай	295,1	3816,6	166,7	371,9	1254,7	1472,5	2105,4	2791,7

Кіпр	13,4	-	-	-	-	569,0	63,4	197,5
Корея, Республіка	-	84,6	186,9	1175,5	1234,8	6917,8	17410,9	4460,8
Кувейт	-	-	23,3	869,6	29,1	-	12,3	121,0
Латвія	264,2	1196,2	237,6	630,8	819,2	3286,7	14680,1	3081,3
Литва	763,0	2352,5	4408,8	2408,4	1677,6	1654,1	2475,2	2864,2
Ліберія	-	-	-	1127,4	1990,9	249,3	-	-
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Ліван	-	-	-	2986,2	272,4	4262,3	953,1	3989,2
Лівія	-	-	904,2	878,0	899,3	1345,3	375,7	1937,4
Малайзія	-	-	-	-	-	-	0,3	659,4
Марокко	-	-	-	3326,6	-	4992,1	125,0	333,5
Молдова, Республіка	2455,1	15234,1	14458,8	16988,6	14279,1	13784,7	8107,1	12142,0
Нігерія	14,9	462,9	2918,5	2420,8	1661,3	5312,5	2285,3	1141,3
Нідерланди	528,7	551,2	268,3	1170,9	5963,9	7441,4	14343,0	5655,9
Німеччина	12295,4	31306,5	33092,0	41454,6	50338,0	57490,0	51303,5	56591,3
Об'єднані Арабські Емірати	-	0,4	135,8	2419,6	3808,1	3072,1	5700,9	4130,4
Пакистан	-	-	-	-	363,0	3909,9	5268,2	267,6
Польща	2989,9	8719,7	18137,4	22055,1	21710,4	25078,0	32463,7	31770,7
Португалія	-	-	569,5	2992,0	8264,2	1777,0	3254,4	2720,2
Російська Федерація	38601,0	55834,6	110088,6	185018,6	218969,0	155535,6	54014,9	30276,0
Румунія	11,0	5711,7	2816,0	5285,0	6483,6	7051,6	5526,0	7320,1
Саудівська Аравія	252,3	662,2	7348,7	2300,9	291,9	2245,6	3677,3	1254,7
Сербія	-	165,9	115,3	53,0	34,9	98,3	214,2	320,5
Сирійська Арабська Республіка	0,4	240,8	1893,1	541,0	1854,3	2791,6	568,7	265,7
Словаччина	1290,7	2826,2	3260,7	3133,3	3499,7	5881,0	4216,3	3492,1
Словенія	1,0	91,6	364,1	5,3	-	3,2	97,5	242,9
США	977,7	1027,6	486,9	617,1	712,6	190,9	691,8	871,6
Таджикистан	563,1	391,6	167,3	50,2	124,2	375,0	86,4	163,6
Таїланд	-	38,5	-	266,8	-	3290,0	4640,7	3470,9
Туніс	-	-	1901,9	3783,2	134,2	4215,0	1891,4	1482,8
Туреччина	1236,3	3856,7	4972,2	4640,6	9897,0	2727,8	13266,2	8201,6
Туркменістан	159,8	1719,7	2080,0	5114,4	4477,7	5462,1	1646,5	1167,3
Угорщина	1770,1	4133,3	1778,1	4493,8	2277,1	6575,2	2402,2	3391,6
Узбекистан	38,2	250,0	2397,4	3864,7	5039,8	9936,6	1819,0	2064,5
Філіппіни	-	-	-	168,2	-	162,4	1042,5	148,0

Франція	104,0	922,1	3266,3	4232,4	8932,1	15136,5	10585,5	3645,8
Чехія	409,8	884,7	10502,8	9799,3	5786,5	1747,9	5708,5	5925,7
Швейцарія	4,0	0,3	71,1	71,9	343,5	70,8	1321,6	564,4
Швеція	60,1	3109,0	2947,9	1783,8	886,0	431,7	12,8	133,7
Шрі-Ланка	–	–	–	–	–	–	–	2919,6
Японія	391,7	526,8	–	1101,9	169,4	2206,9	143,0	2012,1

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу:

<http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Таблиця 8.3.

Імпорт товарів за країнами, (тис.дол. США)*

	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	57682,9	272691,1	461610,9	564703,0	484306,4	346950,3	259270,4	331906,5
у тому числі								
Австрія	461,1	1833,5	5667,6	3090,5	3965,2	3652,0	2559,0	5737,6
Азербайджан	–	–	305,0	1230,6	2752,9	2209,1	892,2	139,6
Аргентина	0,0	37,8	213,5	136,3	157,4	100,2	101,5	110,2
Бангладеш	–	–	704,6	–	7,6	2099,0	909,2	1544,8
Бельгія	697,8	1142,6	10591,9	6046,6	11849,5	8654,5	4728,7	5253,9
Білорусь	4175,5	16826,2	20388,5	21225,1	19382,6	10027,7	7854,8	13145,4
Болгарія	141,3	47,2	715,3	1297,6	400,8	1072,8	686,1	776,0
Бразилія	17,6	239,2	344,2	512,0	430,3	421,5	278,4	361,5
Велика Британія	943,6	4324,3	2660,8	4520,8	5565,8	5288,1	4615,7	5913,0
Вірменія	5,8	0,8	39,1	170,2	532,4	245,9	280,2	256,2
Греція	28,1	42,0	3238,6	4001,7	2201,1	1638,7	278,0	670,6
Грузія	39,0	–	188,1	146,7	88,9	106,1	101,7	91,3
Данія	2064,7	502,0	851,6	3815,3	8776,4	2349,4	2720,3	2632,6
Естонія	12,8	70,0	304,8	83,0	113,7	37,0	53,5	79,4
Єгипет	3,1	665,2	–	46,8	6,6	4743,4	106,3	360,7
Індія	79,7	3778,5	1641,1	5159,3	6357,0	7505,4	7537,6	7402,3
Індонезія	1287,9	176,2	945,0	419,3	53,4	86,9	105,2	205,2
Іран, Ісламська Республіка	–	0,1	342,1	31,9	66,6	615,8	472,7	–
Ірландія	80,1	17,3	70,2	93,2	289,9	186,3	180,2	286,7
Іспанія	254,4	1338,4	6065,8	8163,8	9085,0	2762,7	4933,0	2652,4
Італія	2397,2	10808,6	10761,0	14950,5	18019,4	11419,7	10246,2	10839,6
Казахстан	9,9	2608,5	1337,4	4044,5	3474,2	2771,8	2925,8	4854,7

Канада	1368,5	1019,0	105,2	327,6	1513,9	977,0	374,7	963,0
Китай	8,0	21985,0	38836,8	54677,9	52945,2	33392,5	26576,3	31605,9
Колумбія	6,3	16,6	331,7	34,7	82,7	104,7	–	66,2
Корея, Республіка	505,2	8798,6	29768,0	1104,2	3302,8	773,8	516,2	710,2
Латвія	75,7	169,3	55,1	48,0	562,2	52,5	56,2	234,8
Литва	666,6	6849,1	2381,7	4188,7	3188,2	2725,1	3986,7	2640,5
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Малайзія	5,5	2644,5	902,2	339,5	197,5	141,1	292,5	1313,6
Марокко	–	0,0	48,9	0,3	0,3	27,8	337,1	345,7
Мексика	0,1	26,1	193,0	187,0	190,4	158,1	359,0	709,6
Молдова, Республіка	6293,0	1625,4	167,6	936,2	490,5	388,0	1162,5	754,6
Нідерланди	324,5	3831,2	26124,2	20741,4	14682,7	6735,9	7492,3	10443,5
Німеччина	9569,2	52339,7	70834,0	60259,9	80233,6	59346,7	42589,0	52580,7
Норвегія	38,9	25,6	60,3	196,0	131,1	57,4	111,9	68,1
Об'єднані Арабські Емірати	–	–	134,3	–	1,1	15,8	32,1	90,0
Пакистан	–	915,0	32,7	87,2	187,3	70,3	24,6	131,6
Південна Африка	1,9	39,4	212,1	160,3	127,9	38,0	29,7	63,9
Польща	4120,0	14757,6	38770,4	38557,2	40880,6	29240,7	24786,1	38480,7
Португалія	–	176,2	165,5	868,8	983,1	715,8	723,4	501,9
Російська Федерація	14031,9	61468,9	16702,7	65764,1	48009,3	48089,6	13402,5	20332,1
Румунія	12,9	1972,1	7723,5	17179,9	19519,9	10271,7	8826,1	7323,5
Саудівська Аравія	–	17,0	11372,3	45956,1	49190,2	29549,6	26062,2	23143,5
Сербія	–	1,0	38,1	10,1	115,2	858,8	1294,8	958,7
Сінгапур	–	181,4	51,1	157,6	540,4	550,4	420,2	523,4
Словаччина	125,4	5008,6	590,3	959,1	2025,4	587,1	653,2	726,4
Словенія	53,1	65,2	308,0	181,0	34,3	260,3	1012,1	1379,4
США	964,4	12847,1	2106,4	6659,2	10469,9	6254,2	3689,4	15081,5
Таїланд	4,2	558,1	339,0	594,6	247,5	428,1	425,2	478,7

Тайвань, Провінція Китаю	68,1	1244,0	631,4	888,4	1108,3	693,0	1354,9	1495,6
Туреччина	351,3	11874,0	9834,4	22469,4	18186,8	12706,7	11185,8	20834,2
Угорщина	824,3	2970,0	7091,6	5673,3	5304,9	7266,9	8223,1	6561,4
Узбекистан	184,4	73,8	172,6	369,6	869,2	823,6	557,6	120,4
Фінляндія	154,7	654,7	1923,9	771,1	1162,5	1331,4	959,3	3688,8
Франція	876,2	3641,2	4733,5	17546,7	14158,6	10161,2	5485,5	5066,2
Чехія	820,2	3627,3	7710,7	12230,1	11211,3	7666,0	8147,4	7134,9
Швейцарія	540,2	1505,7	7076,6	1791,2	2424,5	1481,9	1131,5	6734,6
Швеція	1141,8	1387,4	3399,1	471,2	1546,3	925,7	523,5	1383,1
Японія	313,2	1863,9	2362,8	1865,6	2789,9	2138,6	3426,9	3301,6

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу:
<http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Таблиця 8.4

Обсяги експорту-імпорту товарів по містах і районах у 2016 році*

	Експорт			Імпорт		
	кількість учасників зовнішньо- еконо- мічної діяльності	вартість, тис.дол. США	відсотків до загаль- ного обсягу	кількість учасників зовнішньо- еконо- мічної діяльності	вартість, тис.дол. США	відсотків до загаль- ного обсягу
Хмельницька область	448	318695,5	100,0	744	331906,5	100,0
міста						
Хмельницький	164	71110,5	22,3	345	196233,2	59,1
Кам'янець-Подільський	46	45192,0	14,2	60	41678,3	12,6
Нетішин	4	88,2	0,0	13	211,9	0,1
Славута	26	42314,6	13,3	18	14569,5	4,4
Старокостянтинів	12	11233,1	3,5	34	9986,6	3,0
Шепетівка	27	12107,4	3,8	20	1657,9	0,5
райони						
Білогірський	2	... ¹	... ¹	4	280,3	0,1
Вінковоцький	2	... ¹	... ¹	6	594,3	0,2
Волочиський	17	24850,4	7,8	20	9659,0	2,9
Городоцький	4	2479,9	0,8	9	490,3	0,1
Деражнянський	13	4129,7	1,3	6	473,1	0,1
Дунаєвецький	9	808,6	0,3	19	1152,8	0,3

Ізяславський	17	26821,4	8,4	7	827,9	0,2
Кам'янець-Подільський	9	1131,7	0,4	14	16176,4	4,9
Красилівський	21	9544,5	3,0	42	9696,8	2,9
Летичівський	10	19906,9	6,2	7	2539,9	0,8
Новоушицький	2	... ¹	... ¹	6	239,2	0,1
Полонський	8	7128,8	2,2	16	681,0	0,2
Славутський	3	4792,5	1,5	6	769,8	0,2
Старокостянтинівський	8	2928,3	0,9	9	4688,9	1,4
Старосинявський	–	–	–	2	... ¹	... ¹
Теофіпольський	2	... ¹	... ¹	12	8812,5	2,7
Хмельницький	25	8777,0	2,8	47	9422,0	2,8
Чемеровецький	2	... ¹	... ¹	13	187,3	0,1
Шепетівський	10	7082,5	2,2	2	... ¹	... ¹
Ярмолинецький	5	875,4	0,3	7	630,8	0,2

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 3: за даними, наведеними в табл. 8.5, проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі в 2016 році. Висновки запишіть в зошит.

Таблиця 8.5

Товарна структура зовнішньої торгівлі в 2016 році*

	Експорт		Імпорт	
	тис.дол. США	відсотків до загального обсягу	тис.дол. США	відсотків до загального обсягу
Усього	318695,5	100,0	331906,5	100,0
у тому числі за розділами УКТЗЕД ¹				
живі тварини, продукти тваринного походження	35354,1	11,1	3402,4	1,0
продукти рослинного походження	99647,3	31,2	6780,1	2,1
жири та олії тваринного або рослинного походження	11344,5	3,6	34,3	0,0
готові харчові продукти	19750,9	6,2	2152,4	0,6
мінеральні продукти	8248,9	2,6	21349,3	6,5
продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3193,7	1,0	25215,3	7,6
полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	16735,4	5,2	67203,1	20,2

шкури необроблені, шкіра вичищена	–	–	102,6	0,0
деревина і вироби з деревини	13607,1	4,3	507,3	0,1
маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	210,2	0,1	3943,7	1,2
текстильні матеріали та текстильні вироби	19159,4	6,0	20119,4	6,2
взуття, головні убори, парасольки	907,4	0,3	463,5	0,1
вироби з каменю, гіпсу, цементу	9028,8	2,8	6263,5	1,9
перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	1,8	0,0	101,7	0,0
недорогоцінні метали та вироби з них	9248,0	2,9	25273,7	7,6
машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	56073,9	17,6	103094,8	31,1
засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	249,0	0,1	38284,3	11,5
прилади та апарати оптичні, фотографічні	5879,7	1,8	2147,9	0,6
різні промислові товари	10055,4	3,2	4562,1	1,4
товари, придбані в портах	–	–	905,1	0,3

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Дидактичні матеріали до практичного заняття з теми 9. Населення:
Завдання 1: за даними, наведеними в табл. 9.1, побудувати та проаналізувати графіки зміни сумарного коефіцієнта народжуваності в Хмельницькій області, з 2000 р. до 2016 р. Висновки запишіть в зошит.

Таблиця 9.1

Сумарний коефіцієнт народжуваності, (на 1 жінку)*

	Міські поселення та сільська місцевість	Міські поселення	Сільська місцевість
2000	1,286	1,077	1,622
2004–2005	1,322	1,207	1,566
2009–2010	1,545	1,379	1,837
2012	1,620	1,463	1,878
2013	1,606	1,439	1,862
2014	1,643	1,488	1,877
2015	1,587	1,434	1,801
2016	1,495	1,360	1,677

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 2: за даними, наведеними в табл. 9.2, проаналізувати територіальні особливості процесу старіння населення. Назвати райони з найвищим рівнем “старості”.

Таблиця 9.2

Розподіл постійного населення за окремими віковими групами по містах і районах, (на 1 січня 2017 року)*

	Чисельність населення, осіб	У тому числі у віці		
		0–14 років	15–64 роки	65 років і старшому
Хмельницька область	1282104	202975	864844	214285
міста				
Хмельницький	265693	43585	190945	31163
Кам'янець-Подільський	99758	13485	73881	12392
Нетішин	36929	6305	27737	2887
Славута	35887	6345	24966	4576
Старокостянтинів	35018	6092	24920	4006
Шепетівка	42323	7624	29182	5517
райони				
Білогірський	26768	4359	17493	4916
Вінковецький	24109	3428	15015	5666
Волочиський	50866	7646	32888	10332
Городоцький	47326	6957	30197	10172
Деражнянський	31964	5430	20260	6274
Дунаєвецький	62269	9622	40714	11933
Ізяславський	44327	6591	29416	8320
Кам'янець-Подільський	65533	10177	42527	12829
Красилівський	51585	8410	33089	10086
Летичівський	27919	4291	17634	5994
Новоушицький	28403	3767	17982	6654
Полонський	44391	7799	29455	7137
Славутський	29486	4847	18010	6629
Старокостянтинівський	28883	4614	17638	6631
Старосинявський	20260	2744	13109	4407
Теофіпольський	26780	4585	17281	4914

Хмельницький	52942	8829	34580	9533
Чемеровецький	40561	5186	26750	8625
Шепетівський	33515	5615	21965	5935
Ярмолинецький	28609	4642	17210	6757

Продовження табл. 9.2

	Відсотків до всього населення у віці		
	0–14 років	15–64 роки	65 років і старшому
Хмельницька область	15,8	67,5	16,7
міста			
Хмельницький	16,4	71,9	11,7
Кам'янець-Подільський	13,5	74,1	12,4
Нетішин	17,1	75,1	7,8
Славута	17,7	69,6	12,7
Старокостянтинів	17,4	71,2	11,4
Шепетівка	18,0	69,0	13,0
райони			
Білогірський	16,3	65,3	18,4
Віньковецький	14,2	62,3	23,5
Волочиський	15,0	64,7	20,3
Городоцький	14,7	63,8	21,5
Деражнянський	17,0	63,4	19,6
Дунаєвецький	15,4	65,4	19,2
Ізяславський	14,9	66,3	18,8
Кам'янець-Подільський	15,5	64,9	19,6
Красилівський	16,3	64,1	19,6
Летичівський	15,4	63,1	21,5
Новоушицький	13,3	63,3	23,4
Полонський	17,6	66,3	16,1
Славутський	16,4	61,1	22,5
Старокостянтинівський	16,0	61,1	22,9
Старосинявський	13,5	64,7	21,8

Теопільський	17,1	64,5	18,4
Хмельницький	16,7	65,3	18,0
Чемеровецький	12,8	65,9	21,3
Шепетівський	16,8	65,5	17,7
Ярмолинецький	16,2	60,2	23,6

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 3: за даними, наведеними в табл. 9.3, проаналізувати природний рух населення по містах і районах у 2016 році. Висновки запишіть в зошит.

Таблиця 9.3

Природний рух населення по містах і районах у 2016 році*

	Кількість зареєстрованих живонароджень	Кількість зареєстрованих смертей	Природний приріст скорочення (-)	Кількість зареєстрованих шлюбів	Кількість розлучень
Хмельницька область	12742	19982	-7240	7184	4516
міста					
Хмельницький	2877	2565	312	1873	1389
Кам'янець-Подільський	824	988	-164	673	551
Нетішин	373	225	148	222	163
Славута	381	422	-41	205	197
Старокостянтинів	345	395	-50	191	195
Шепетівка	449	629	-180	306	296
райони					
Білогірський	272	454	-182	129	58
Віньковецький	221	469	-248	119	73
Волочиський	486	892	-406	281	164
Городоцький	432	931	-499	232	103
Деражнянський	362	630	-268	162	115
Дунаєвецький	576	1054	-478	299	184
Ізяславський	442	846	-404	200	123
Кам'янець-Подільський	608	1254	-646	272	42 ¹
Красилівський	521	1016	-495	291	150
Летичівський	284	592	-308	147	103
Новоушицький	227	606	-379	129	76

Полонський	460	763	-303	225	126
Славутський	300	652	-352	132	7 ¹
Старокостянтинівський	282	644	-362	134	14 ¹
Старосинявський	174	370	-196	60	55
Теофіпольський	275	464	-189	128	68
Хмельницький	585	933	-348	261	34 ¹
Чемеровецький	301	839	-538	173	119
Шепетівський	331	635	-304	160	14 ¹
Ярмолинецький	354	714	-360	180	97

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

Завдання 4: за даними, наведеними в табл. 9.4, побудувати та проаналізувати графіки міграційного руху населення по містах і районах у 2016 році. Висновки запишіть в зошит.

Таблиця 9.4

Міграційний рух населення по містах і районах у 2016 році, (осіб)*

	Усі потоки міграції ¹			У тому числі міждержавна міграція		
	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст скорочення (-)	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст скорочення (-)
Хмельницька область	5717	7623	-1906	101	70	31
міста						
Хмельницький	872	1770	-898	33	22	11
Кам'янець-Подільський	269	878	-609	-	3	-3
Нетішин	140	296	-156	2	5	-3
Славута	168	228	-60	2	1	1
Старокостянтинів	155	227	-72	8	1	7
Шепетівка	120	305	-185	4	-	4
райони						
Білогірський	109	160	-51	1	1	-
Вінковоцький	40	91	-51	1	-	1
Волочиський	178	309	-131	-	-	-
Городоцький	239	204	35	6	7	-1
Деражнянський	94	176	-82	-	-	-
Дунаєвецький	186	239	-53	6	4	2
Ізяславський	111	235	-124	-	-	-

Кам'янець-Подільський	236	254	-18	-	1	-1
Красилівський	168	256	-88	2	1	1
Летичівський	64	152	-88	2	-	2
Новоушицький	77	140	-63	3	1	2
Полонський	104	280	-176	2	2	-
Славутський	188	225	-37	-	-	-
Старокостянтинівський	87	152	-65	1	-	1
Старосинявський	69	98	-29	-	-	-
Теофіпольський	80	143	-63	2	-	2
Хмельницький	1092	235	857	19	7	12
Чемеровецький	521	232	289	5	2	3
Шепетівський	286	165	121	2	12	-10
Ярмолинецький	64	173	-109	-	-	-

*Статистичні щорічники Хмельницької області (електронні видання) / режим доступу:

<http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

¹ Усі потоки міграції включають внутрішньорегіональну, міжрегіональну та міждержавну.

Навчальне видання

Укладачі Придеткевич С.С., Матуз О.В.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Географія рідного краю» (для студентів 3 курсу денної форми навчання за спеціальністю 014 Середня освіта (Географія))

Підп. до друку 28.02.2019 р. Формат 60x84/16
Гарнітура Century Schoobook. Папір офсетний.
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 1,5
Тираж 30 примірників
Замовлення № 204